

Tasnádi Kubacska András

(1902. április 28. – 1977. március 30.)

Tasnádi Kubacska András különleges egyénisége természettudósainknak. Még a boldog békeidőkben, 1902-ben látta meg a napvilágot, talán ezért is tudott nagyban, távlatokban gondolkozni. Halálának 30. évfordulója alkalmából nemhiába emlékeznek meg róla a Földtani Intézet gyönyörű-szép épületében egy emlékkiállítás.

Mit is mondanak a száraz tények?

A föld- és ásványtani tudományok akadémiai doktora, a természettudományi muzeológia és ismeretterjesztés vezéralakja.

Magyarországon a paleopatológia, az őslények kóros elváltozásait kutató tudomány megteremtője. A tudománytörténeti gyűjtemények elindítója és fejlesztője. Negyvenhét tudományos, tudománytörténeti és ismeretterjesztő könyvét a fontosabb világnyelvekre is lefordították.

Könyvei mellett több, mint 250 publikációja jelent meg külföldi és hazai folyóiratokban, újságokban.

• 1931-től a Magyar Nemzeti Múzeum, Országos Természettudományi Múzeum muzeológusa, 1938-tól a Földtan-Őslénytár igazgatója, 1945-től az Országos Természettudományi Múzeum főigazgatója, majd a Magyar Nemzeti Múzeum alelnöke.

• Az általa szervezett legfontosabb kiállítások:

„Föld és az élővilág fejlődéstörténete” (1935-43, az első hazai fejlődéstörténeti kiállítás); „Fajok eredete és az ember származása”;

„Nagy magyar természettudósok” (az első hazai tudománytörténeti kiállítás);

„Afrika élővilága” (1949, az első hazai kiállítás, amelyben szobrászművészek által készített, anatómiailag pontos szobrokra húzták az eredeti állatbőröket, és az állatokat természetes környezetüket is bemutató nagyméretű diorámákban állították ki.).

• Új kutatóintézeteket létesített (Embertani tár, Biológiai Intézet, Tudománytörténeti Gyűjtemény, Fotó Intézet, Nyomda- és Klisé-üzem, Sajtó osztály). Felvirágoztatta a Múzeum szakkönyvtárát.

• Nevéhez fűződik a Magyar Nemzeti Múzeum épületeinek, gyűjteményeinek, a Széchenyi Könyvtár állományának és nem utolsósorban személyzetének megmentése a II. Világháború: a nyilas hatalom, Pest ostroma, valamint a szovjet csapatok bevonulása idején.

• 1950 novemberétől a Magyar Állami Földtani Intézet Múzeumának vezetője, 1973 november 29-i nyugdíjazásáig.

• 1969-ben a Magyar Állami Földtani Intézet 100 éves jubileumára az Intézet történetét és Magyarország ásvány-teleptanát és rétegtanát bemutató kiállításokat rendez. Létrehozta az Intézet Tudománytörténeti Gyűjteményét.

Mindezek mellett bejárja a világot, gyűjtéseivel gazdagítva a múzeum anyagát.

(A Színes ásványvilág és az Ásványok (Búvár zsebkönyvek) című műveiben fotókon, illetve rajzokon szereplő pompás ásványpéldányok közül a legszebbek megtekinthetőek a kiállításban.)

Tasnádi Kubacska András különleges szakírói vénával rendelkezett. Nem csupán a szűkebb értelemben vett tudomány művelőinek írt, de ha kellett, magával ragadó stílusával megszólította a laikusokat, a nagyközönséget is.

Az ősvilági kalandozásokba csábító minden mondata mögött ott áll a kutatói hitelesség, s nem véletlen, hogy a gyermekeknek szánt meséi, leírásai egyúttal forrásértékű tudományos közlemények is. Nem csoda hát, hogy varázsa máig él.

.....

S hogy mindezt miért pont egy természetvédelmi őr említi? Egyszerű a magyarázat, talán egy szóba összesűrítendő: IPOLYTARNÓC!

.....
A 20 millió évvel ezelőtt élt őslények gazdag ipolytarnóci kincsestárának, az Ipolytarnóci Ősmaradványok védelme, megőrzése érdekében kifejtett munkássága Tasnádi Kubacska András egész életét végig kísérte.

Az *Expedíció az időben* című könyve - mely halálának évében jelent meg - egy vallomás, Ipolytarnócot féltő, síron túli szép üzenet. Benne tükröződik egy rendkívüli ember és egy rendkívüli ősmaradvány lelőhely kapcsolata, története.

Gyermekfővel találkozik először Ipolytarnóc nevével. *Magyar-és Erdélyország képekben* III.kötetét lapozgatva akad rá id. Markó Károly képére, mely az ipolytarnóci kövesedett fát ábrázolta. A metszet látványa azonnal megragadja, a varázslatos kőhíd emléke - évtizedeken átnyúlva - majd a Kőmedencéig vezet el.

Néhány évvel később a Földtani Intézetben kiállított lábnyomos homokkő mellett gyökerezik le a lába, alig tudja onnan édesapja elvonszolni.

A lábnyomok és a sors 1928-ban – Nopcsa Ferenc hívására, egy nemzetközi őslénytani kongresszus ipolytarnóci terepi programjának előkészítésére – vezetik először a Borókás árokba. Miként írja: „*Ekkor kezdődött igazán az évtizedekre terjedő, folyamatos munka azon a darab földön, aminek létezéséről tudtam, bámulatos reliktumait ismertem, de ahol addig sosem jártam*”

A kiránduláson résztvevő szakemberek a területet a világon egyedülállónak nyilvánítják. Olyan pótolhatatlan természeti emlékek, amelyet megőrizni, megmenteni elodázhatatlan kötelesség, kívánatos, hogy védessék meg az emberi vandalizmus pusztításától.

Ez a gondolat vált Tasnádi Kubacska András hitvallásává, melyet tetteikkel bizonyított.

Látva a kövesedett fát 1866 óta védő pinceboltozat szomorú sorsát, az egykorú felfogást követve először a leletek múzeumi védelmét, elvitelét találja követendőnek

A 30-as években többször is jár a területen, 1937-ben a Természettudományi Múzeum akkori főigazgatóját a helyszínen győzi meg a lábnyomos homokkőlapok múzeumba szállításának szükségességéről.

Később a megkövesedett famatuzsálem beomlott pinceboltozat alatti és annak folytatásában levő részét is feltárja, körbeásatja, majd egyes darabjait budapesti múzeumokba szállíttatja el.

1940-től kezdi el népszerűsítő cikkeinek írását, sorozatban ismerteti a terület ősmaradványait és lábnyomos homokkővét.

Szót emel a terület páratlan értékeinek megőrzése, megmentése érdekében. Sajnos ennek nem várt következményei is vannak. A népszerűsítő cikkek felkeltik a kirándulók érdeklődését. A világhírű leletek tudományos értékelését félreértve, a lábnyomos homokkővet „begyűjtik”, vésővel, csakánnyal bányászva a homokkő-padokat.

Felismeri a nem jól átgondolt, öncélú ásatások veszélyeit. A feltárások után hátrahagyott területet a helybéliek csonkítják, a lábnyomos homokkővet építkezésekhez a falusiak hordják el, de a szakemberek sem jobbak. Miként írja: „*Ők is kalapálnak geológus szerszámukkal. Bontanak, törnek, gyűjtenek – tönkretesznek...Kinek jutna eszébe, hogy csak a nagy múzeumoknak jogos és érdemes néhány lábnyomos kőlapot kiemelni, a többi a helyszínen kell megvédeni, legalább addig, amíg lehet, amíg valamelyik intézetnek eszébe jut majd szakemberével megvizsgáltatni a kőmedence világhíres kincsét.*”

Elhatározza, hogy a Kőmedence nagyrészt már feltárt lábnyomos felületein túl nem tágítja az ásatást, erre csupán akkor kerülhet sor, ha a leletek megóvása biztosított.

Felelőséget érez a múzeumokba szállított leletek iránt is. A II. világháború idején, Budapest ostromakor saját kezével olvassza le a jeget a Természettudományi Múzeum beszakad teteje alatt árválkodó lábnyomos homokkőlapról. Szavak és tett egybe csengenek.

Fáradhatatlanul kilincsel, ma úgy mondanánk lobbizik, az *ősvilági Pompeji* megmentése érdekében. Ha kell hatalmasságokkal a minisztériumokban, ha pedig úgy hozza a szükség, kocsmában, a falu népét győzködve.

Posthumus művének előzményeként 1974-ben foglalja össze „*Az ipolytarnóci lábnyomos homokkő őskéletnyomai*” című tanulmányában a területen addig elvégzett tudományos tevékenységét.

Új generációt nevel ki, akik, mint reméli folytatják munkáját.

De aktívan részt vesz a leletek in situ védelme érdekében elkezdődött tervezésben is, hála néki mozdul a világ és 1866 után újabb védőépületek létrehozása körvonalazódik.

De nem biztos a dolgában, hogy a szűklátókörűségen, emberi gyarlóságon, buktatókon túllendíthesse a Nagy Űgyet, még a síron túlról is azoknak ajánlja könyvét, „*akik a ritka lelőhely hathatós védelmét 1975-ben megkezdték.*”

Kétely gyötri, miként írja:

„*Szeretném megírni a folytatást, de halogatom a kezdést. Betege vagyok a gondolatnak, hogy idő kérdése, és mindaz, amit számomra Ipolytarnóc jelent, rövidesen elpusztul. Mint árnyék az erősödő napsütésben, egyre kisebb lesz, fogy, zsugorodik, tovatűnik, a semmibe vész. Ipolytarnóc ősvilági csodáit szétapossa sarkával az idő. A mi időnk, amely nagyapáinkkal kezdődött, és gyerekeink évtizedeiben ér majd véget. Nehéz írni arról, ami szemünk láttára tűnik el a világból, amit csak emlékezetünk őriz egy darabig.*”

Szerencsénkre félelme nem vált valóra, habár nem sokon múltott és sok minden veszett el...

1980-ra megépült a nagycsarnok, és a kövesedett fa is új védőépületet kapott. 1985-ben kiépült a geológiai tanösvény, mely „Kőmedencéjéig” vezet el.

A terület 1995-ben nemzetközi rangra emelkedett, azóta hivatalosan is az összeurópai természeti örökség részét képezi, Európa Diplomássá vált. Világörökségi nevezése folyamatban, a tervezés alatt lévő Nógrádi Geopark földtani műhelye.

Tasnádi Kubacska András tevékenysége nélkül Ipolytarnóc most nem lenne az, ami. Példája rávilágít arra, hogy földtani értékeink védelme nem csupán a földtani múltról szól. Az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület - az elkötelezett kutatói, védelmének szószólói révén – olyan tudománytörténeti, természet-megőrzési múlttal is rendelkezik, mely immáron szerves részét képezi a világhírű ősmaradványok történetének.

Az utókor és a terület kezelője, a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, hogy hálóját lerója - Tasnádi Kubacska András születésének centenáriuma alkalmából - a Kőmedence lábnyomos homokkőve fölé épült védőépületet, róla, Tasnádi Kubacska Csarnoknak nevezte el.